

Onderweg

Aimée de Jongh
& Tina De Gendt

Migraties die de
wereld veranderden

Lannoo

Dit boek werd uitgegeven met de steun van
Literatuur Vlaanderen.

www.lannoo.com
www.de-leukste-kinderboeken.com

Registreer u op onze website en we sturen u regelmatig een nieuwsbrief met informatie over nieuwe boeken en met interessante, exclusieve aanbiedingen. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch of op enige ander manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Tekst- en datamining van (delen van) deze uitgave zijn uitdrukkelijk niet toegestaan.

All rights are reserved, including those for text and data mining, AI training and similar technologies.

© Uitgeverij Lannoo nv, Tielt, 2025
ISBN 978 90 599 6081 7
D/2025/45/588
NUR 218, 248

Tekst	Tina De Gendt
Illustraties	Aimée de Jongh
Vormgeving	Koen Surmont, windwaait.be
Vormgeving Onderwegboekje	Aimée de Jongh

Een boek over migratie

Een oude foto in een lijst en een kindje in een koffer. Wat hebben ze met elkaar te maken? Alles! Een beetje zoals wij, de makers van dit boek. Aimée komt uit Nederland, Tina uit België. Wat hebben wij met elkaar gemeen? Met één groot woord: migratie. Zo heet het wanneer mensen hun vertrouwde omgeving verlaten en elders gaan wonen. Soms voor even, soms voorgoed.

Zelf hebben we geen grote afstanden afgelegd. En toch is migratie in ons leven niet weg te denken. Zoals bij de meeste mensen trouwens. En misschien ook wel bij jou?

Migratie komt vaak in het nieuws, maar het is zeker niet *nieuw*. Eerder heel oud. Van de oertijd tot nu is er altijd migratie geweest. Van volwassenen en kinderen, van erg rijke en heel arme mensen, van grote gezinnen en eenzame avonturiers. Het is de normaalste zaak van de wereld. En tegelijkertijd zo bijzonder.

Als mensen migreren, dan komen ze namelijk andere mensen tegen: soms klikt het

en soms botst het. Maar in al die miljoenen ontmoetingen onderweg heeft de wereld zoals we die kennen wel vorm gekregen. Meer dan we vaak beseffen. Daarom maakten we dit boek.

Want migratie is overal: het zit in alles wat we eten, de woorden die we spreken en de boeken die we lezen. En toch weten we er met zijn allen heel weinig over.

Waarom verlieten mensen in de prehistorie, in de middeleeuwen of in de negentiende eeuw hun huis? En waar kwamen ze dan terecht? Wat gebeurde er precies tijdens de ontmoetingen die ze onderweg hadden? En hoe beleefden mensen die migratie eigenlijk zelf?

**Wij gingen op zoek.
Reis je mee?**

Inhoud

Hoofdstuk 1

De mens verspreidt

100.000 v.C. — 10.000 v.C.

5

Hoofdstuk 2

Vruchtbare ontmoetingen

10.000 v.C. — 500 v.C.

15

Hoofdstuk 3

Kruispunten en grenzen

500 v.C. — 1350 n.C.

25

Hoofdstuk 4

Verre reizen

1350 — 1750

39

Intermezzo

Het onderwegboekje

51

Hoofdstuk 5

Een nieuwe wereld

1750 — 1940

57

Hoofdstuk 6

Slechts één wereld

1940 — nu

77

Verantwoording 101

Achter de schermen 102

Bronnen & dankwoord 104

Hoofdstuk 1

De mens verspreidt

100.000 v.C. — 10.000 v.C.

100.000 v.C.

50.000 v.C.

10.000 v.C.

Wanneer de eerste moderne mens precies geboren werd, daar zijn wetenschappers het nog steeds niet over eens. Maar waar die geboren werd? Dat weten we zo goed als zeker: in Afrika. Duizenden jaren lang zwerven onze voorvaders en voormoeders er rond. Maar zo'n 80.000 jaar geleden laten steeds meer groepjes het continent Afrika achter zich en trekken ze verder naar Azië, Europa en uiteindelijk ook naar Amerika.

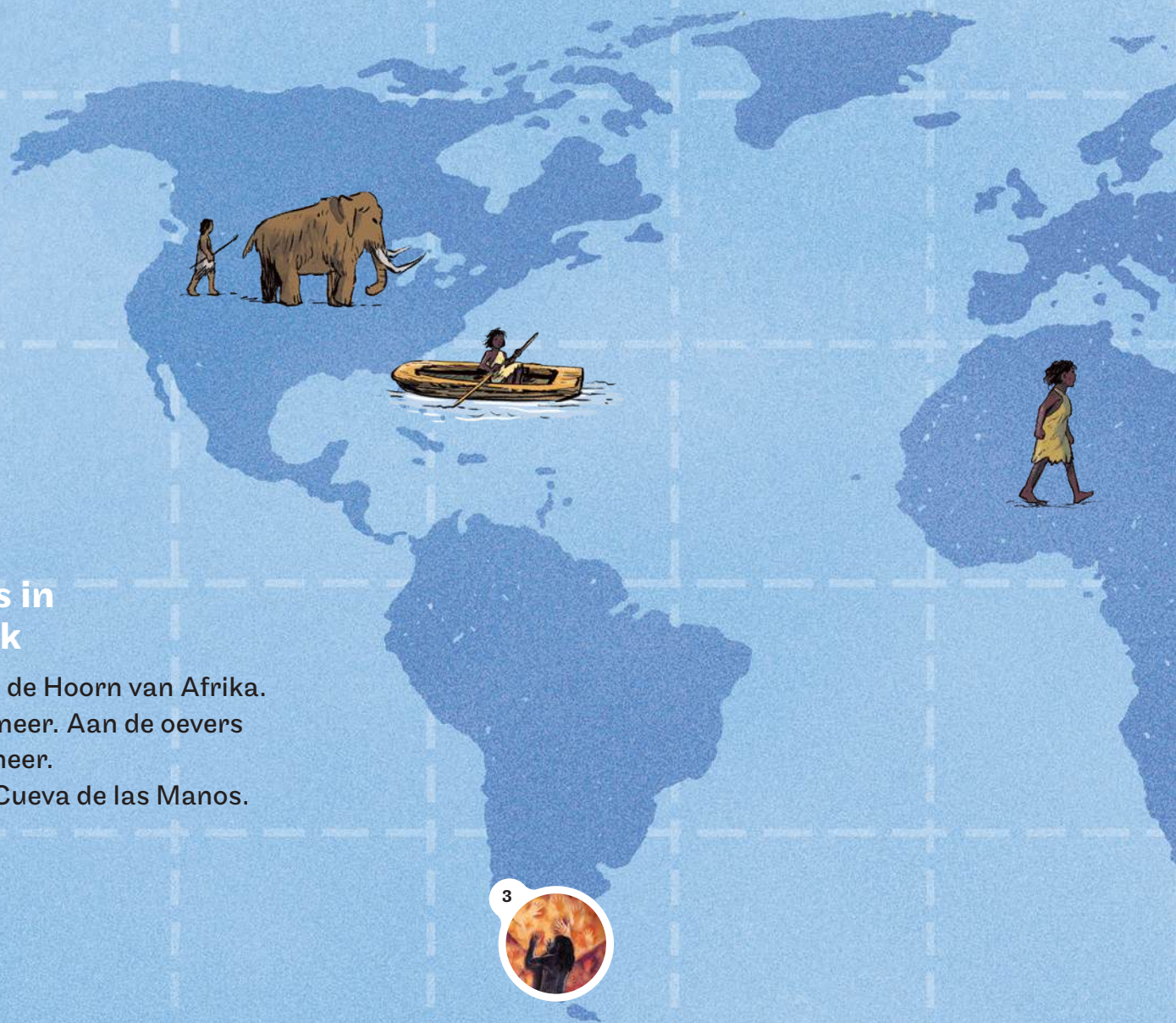
Waarom eigenlijk? Was het een gigantische vulkaanuitbarsting, een klimaatverandering, nieuwsgierigheid of misschien zelfs een komeetinslag die de mens uit zijn oorspronkelijke omgeving wegdroef? Of misschien deed hij wel gewoon wat wij mensen nu eenmaal doen: migreren.

Aangezien onze voorouders toen nog niet de goede gewoonte hadden om hun migratieverhalen op te schrijven, weten we dat tot op de dag van vandaag eigenlijk niet zo goed. Daarom noemen we deze periode ook de 'pre-historie': de periode voor er geschiedenis werd geschreven.

Maar dat de migraties van toen ons gemaakt hebben tot wie we nu zijn, dat staat buiten kijf. In de prehistorie was letterlijk iedereen migrant, tot mensen sedentair werden. En tijdens al die omzwervingen, moesten mensen zich de hele tijd aanpassen aan nieuwe omstandigheden. Met een hele reeks ontdekkingen tot gevolg.

De mens verspreidt

De migraties in dit hoofdstuk

- 1 Weg uit Afrika. In de Hoorn van Afrika.
- 2 Mensen aan het meer. Aan de oevers van het Mungo-meer.
- 3 De laatste halte. Cueva de las Manos.

75.000 v.C. Uitbarsting van de Toba-vulkaan

70.000 v.C. Oudst gevonden tekeningen in de Blombos-grot (in het huidige Zuid-Afrika)

50.000 v.C. De huid- en haarkleur worden bij sommige mensen in het noorden lichter

45.000 v.C. Homo sapiens ontmoet de neanderthaler in Europa

100.000 v.C — 10.000 v.C.

TOENAME
WERELDBEVOLKING

100.000 v.C.
1 MILJOEN

10.000 v.C.
4 MILJOEN

40.000 v.C. Oudst gevonden beeldjes in Duitsland

12.000 v.C. De mens bereikt het zuidelijkste puntje van Zuid-Amerika

10.000 v.C. De eerste stenen werktuigen: start van de steentijd

20.000 v.C. Potjes voor het bewaren van wilde rijst, gevonden in Oost-China

11.700 v.C. Het klimaat wordt warmer door de start van een nieuw geologisch tijdvak: het holoceen

Laten we gaan.

We hebben al zo'n lange weg afgelegd. Door bossen en woestijnen, over bergen en rivieren. Overal hebben we ons aangepast en wisten we te overleven: de juiste bessen verzamelen, op de grootste dieren jagen. Dus laten we nu ook maar verder gaan. Wie weet wat ons aan de andere kant wacht?

De kuddes trekken al een tijdje die richting op. En dieren weten altijd meer dan wij. Ze volgen hun instinct om te weten wanneer ze moeten vertrekken en in welke richting ze moeten gaan.

Hier hebben we onze beste tijd in elk geval gehad. Het water in het meer zakt weg en de rivier droogt uit. Er zijn steeds minder struiken met vruchten te vinden. Ook jagen wordt moeilijker.

Eerst vertrokken de buffels, daarna stierven de vissen. En nu trekken zelfs onze grote vrienden, de neushoorns, weg. Dus moeten wij ook verder trekken. Voorbij de heuvels door het grote ondiepe water, waar er misschien wel groen gras en zoet water is.

We gaan een kijkje nemen. En als we niets vinden, dan komen we terug. Of we trekken nog wat verder.

We nemen alles mee: de gladde stenen uit het zwarte vulkaanglas die we vonden. De hakmessen die we hebben gemaakt om vlees mee te versnijden. De pelsen die we dragen om ons lichaam te beschermen tegen de kou en de wind.

En wie weet keren we ooit terug. Of onze achterachterkleinkinderen...

WEG UIT AFRIKA

Zo'n 80.000 jaar geleden steekt de mens vanuit Afrika de Rode Zee over naar Azië en Europa. Het begin van een lange reis.

HOMO SAPIENS

De Homo sapiens (letterlijk: 'de denkende mens') is niet de eerste mensachtige die Afrika verlaat. Zo'n 1,8 miljoen jaar eerder was onze verre voorvader, de Homo erectus ('de staande mens'), al de wereld rond gegaan, waardoor verschillende mensensoorten waren ontstaan op verschillende continenten.

DE TOBA-UITBARSTING

Waarom hebben onze voorvaders Afrika eigenlijk verlaten? Waarschijnlijk is er niet één reden, maar een mix van oorzaken. Sommige wetenschappers denken dat de vulkaan Toba een rol heeft gespeeld. Rond 73.000 v.C. kwam die tot een gigantische uitbarsting, waardoor de hele wereld bedekt werd onder een dikke aswolk. Door te migreren, zou de Homo sapiens hebben weten te overleven.

ARCHEOLOGIE

Hoe leefden onze prehistorische voorouders en hoe werkten ze samen? Wat dachten ze en wat voelden ze? Daar hoeven we niet alleen maar naar te raden. Over de hele wereld halen archeologen bij opgravingen schedels en vuurstenen uit de aarde, waardoor we daar meer over te weten komen. Ook de vondst van voetafdrukken en kralen vertelt meer over het leven van deze eerste mensen.

Er brandt een vuur aan de andere kant.

Wat een mooie plek hebben we hier gevonden. Alles wat een mens moet hebben, vinden we rond dit meer. Er is een strand dat perfect is om een kamp op te bouwen. Het water voor ons zit vol vis en in de bossen achter ons kunnen we schuilen voor de regen, hout verzamelen voor het vuur en bessen plukken om te eten. Het zit ook vol dieren om op te jagen. Geen kleine diertjes, maar heel grote dieren. Buidelleeuwen, reuzenkangoeroes, reuzenschildpadden en reuzenslangen.

Steek het vuur maar snel aan, dan blijven ze op afstand.

Kijk, we zijn duidelijk niet de enigen die het hier naar onze zin hebben. Aan de overkant van het meer branden de vlammen al. Daar zijn ook mensen. In de verte zien we soms schaduwen dansen in de nacht. Overdag zien we ze langs de oevers van het meer lopen, met hun speren in de hand op zoek naar vis. Ze zien er precies uit zoals wij, maar toch lijken ze anders.

Zouden we eens hallo gaan zeggen?

Hoe zouden zij deze plek gevonden hebben? Zouden hun voorouders ook duizenden kilometers hebben afgelegd om hier te komen, net zoals die van ons? Wij hebben altijd gehoord dat onze voorvaders en voormoeders hier naartoe zijn gelopen over bruggen van land, die later zijn verzwolgen door de golven. Zou dat bij hen ook zo zijn?

Misschien moeten we eens naar ze toe gaan en het vragen.

MENSEN AAN HET MEER

Zo'n 40.000 jaar geleden bereiken de eerste mensen Australië. Onderweg hebben onze voorouders zich vermengd met andere mensachtigen.

EEN ONTDEKKING

In 1968 ontdekt een geoloog menselijke resten bij het uitgedroogde Mungo-meer in Australië. Die zijn van een man en een vrouw en ze liggen op enkele honderden meters van elkaar. Al snel wordt duidelijk dat de resten heel oud zijn. De skeletten hebben een gemengde genetische oorsprong.

NOG MEER MENSEN

Tegenwoordig is er nog maar één mensensoort, de Homo sapiens, maar vroeger waren er ook andere soorten, zoals de neanderthalers in Europa, de Homo floresiensis in Azië en de denisovamensen in Siberië. Waar zijn die allemaal gebleven? Lange tijd dachten wetenschappers dat de Homo sapiens al zijn concurrenten had uitgemoord. Dankzij genetisch onderzoek weten we nu dat al deze soorten zich in de loop van de tijd met elkaar vermengd hebben.

GENETICA

Hoe doen wetenschappers onderzoek naar de allervroegste migraties van de mens? Archeologen doen opgravingen, antropologen analyseren de vondsten. Daarnaast zijn er ook genetici betrokken: zij voeren DNA-onderzoek uit op versteende botten, waardoor we meer te weten komen over de verbanden tussen al die verschillende soorten vroege mensen.

Ca. 12.000 v.C. Cueva de las Manos (in het huidige Argentinië)

Nooit is iemand zo ver gekomen.

Daar mogen we best trots op zijn.

Van de Aziatische steppes via het Pad van de Mammoeten langs de noordelijke ijsrotsen hebben onze voorouders de lange kustlijn gevolgd. Langs regenwouden, sneeuwgebergtes en fjorden, tot we hier in het Vuurland rond de groene bergen terechtkwamen.

Een reis van meer dan 20.000 kilometer, van duizenden jaren en door honderden generaties. Onderweg zijn we mensen verloren, hebben zich groepen afgesplitst, zijn mensen teruggekeerd. Alleen wij hebben de hele afstand afgelegd. Daarmee hebben we onze stempel voorgoed op de geschiedenis gedrukt.

Dus hou je hand maar omhoog. Dan laten we een onuitwisbaar spoor na.

Ondertussen zijn we al helemaal gewend aan dit land. Met zijn reusachtige luiaards en angstaanjagende sabeltandtijgers. De wol van de guanaco's houdt ons warm en de rivier geeft ons meer dan genoeg te eten. In haar machtige bedding vinden we overal gekleurde stenen die we vermalen om er verfstof van te maken. Daarmee maken we schilderijen in de grotten en afdrukken van onze handen. Zo zullen ze over duizenden jaren nog weten dat wij hier ooit zijn geweest.

DE LAATSTE HALTE

Zo'n 15.000 jaar geleden trekken de eerste jagers-verzamelaars het Amerikaanse continent op. Hun nakomelingen migreren verder van noord naar zuid.

HOLBEWONERS

Als iemand je vandaag de dag 'holbewoner' noemt, dan is dat vast niet als compliment bedoeld. Maar prehistorische mensen waren volgens onderzoekers minstens even slim als wij. Ze leefden wel nomadisch (letterlijk: rondtrekkend) en bouwden daardoor minder op. Ze woonden ook niet echt in grotten en holen, maar gebruikten die als schuilplaats tijdens winterse stormen en voor ceremonies.

GROTSCHILDERINGEN

De kunst om verhalen in tekeningen om te zetten, dat is misschien wel wat ons als mens het meest van dieren onderscheidt. Tegenwoordig maken we boeken of tekenfilms, maar in de prehistorie beschilderden kunstenaars overal ter wereld grotten: met spannende verhalen en afbeeldingen van dieren of soms gewoon met afdrukken van hun eigen handen.

LANDBRUGGEN

Het klimaat verandert niet alleen door toedoen van de mens, in een tijdspanne van duizenden jaren wordt het soms vanzelf warmer en kouder. Koude ijstijden waren voor prehistorische migraties heel belangrijk omdat het zeewater dan zakte. Daardoor ontstonden landbruggen die continenten met elkaar verbonden die eerst onbereikbaar waren via het land, zoals Amerika.

In de koffer

Migratie bepaalt ons leven vaak meer dan we zelf weten. Toen de eerste mensen als nomaden over de aarde uitzwierven, moesten ze zich aanpassen aan nieuwe omstandigheden. Dat zagen we in dit hoofdstuk. Heel wat dingen die we vandaag nog in onze koffer stoppen, hebben we aan deze vroege migraties te danken.

DE HOND

Noem hem Fifi of Max, Bobby of Skippy, al 20.000 jaar is de hond de beste vriend van de mens. Eerst als trouwe metgezel op verre reizen en later als het eerste huisdier ter wereld.

MUZIEK

Ergens gedurende die vroege migraties zijn mensen verschillende talen gaan spreken, maar tegelijkertijd hebben ze ook een universele taal ontwikkeld: muziek. Niet slecht voor een holbewoner!

SOEPJE

Voor de prehistorische mens was een warme maaltijd een echte luxe: eerst moest je de ingrediënten jagen en verzamelen, daarna bij het vuur alles samen in een pot gooien en dan nog vers water vinden om erbij te doen. Maar zo ontstond wel het oudste gerecht ter wereld: soep!

KLEDING

Migreer je naar een koudere plaats, dan kun je maar beter een jas meenemen. Of in het geval van onze prehistorische voorvaders: kun je beter wat dierenvachten om je heen slaan. Doe daar nog een draadje en een naaldje bij en je hebt een pracht van een bontjas.

OORBEL

Gaatje in je oor, ringetje erdoor, diamantje in je neus, piercing in je lip. Echt iets voor jongeren, punkers en hipsters. En voor prehistorische migranten.

MEDICIJN

Migraine, tandpijn, buikloop of spierkramp. Op reis kan er van alles gebeuren. Ook in de prehistorie. Een goede medicijnman die weet welke planten en kruiden je kunnen helpen, was ook voor nomaden geen overbodige luxe!

Hoofdstuk 2

Vruchtbare ontmoetingen

10.000 v.C. — 500 v.C.

10.000 v.C.

5000 v.C.

500 v.C.

Hoe meer mensen zich over de wereld verspreiden, hoe vaker ze elkaar gaan tegenkomen. Hoewel we in deze periode nog niet met zo veel zijn, zorgen die ontmoetingen er wel voor dat nieuwe ideeën zich als een lopend vuurtje over de wereld verspreiden. Denk maar aan het schrift, het wiel, de meetkunde, de scheepvaart en metalen voorwerpen, zoals messen. Kun je je een leven voorstellen zonder al die spullen? Maar even vaak leiden ontmoetingen tot ruzie en zelfs tot de eerste oorlogen.

Terwijl de meesten van ons nog als nomaden over de aarde zwerven, beginnen zo'n 10.000 jaar geleden de eerste mensen stukjes land te bewerken en samen met anderen nederzettingen te vormen. Heel wat mensen houden dus op met migreren, maar lang niet iedereen. Die eerste vestigingen zorgen trouwens niet voor minder contact, maar juist voor nog meer ontmoetingen. Tussen nomaden en sedentairen (die op een vaste plek wonen), maar ook tussen verschillende volkeren die over grote afstanden handel met elkaar gaan drijven, elkaars ideeën en cultuur non-stop beïnvloeden.

De eerste steden verrijzen niet toevallig in gebieden waar heel veel mensen langskomen: in vruchtbare valleien met grote rivieren. Via uitgebreide land- en zeeroutes verspreiden migranten de nieuwste ontdekkingen over de wereld. Om over zulke grote afstanden ideeën te kunnen uitwisselen, gebruiken ze hetzelfde middel dat jij nu gebruikt om dit boek te lezen: taal.

Vruchtbare ontmoetingen

De migraties in dit hoofdstuk

- 1 In de Tuin van Eden. Tussen de Tigris en de Eufraat.
- 2 In het badhuis. Mohenjo Daro.
- 3 In het zand. In de buurt van Timboektoe.

7500 v.C. Nederzetting Catalhöyük (in het huidige Turkije) krijgt kenmerken van een stad

9600 v.C. Jager-verzamelaars blijven wonen in de buurt van Jericho (in het hedendaagse Palestina)

5000 v.C. Eerste boeren verspreiden landbouw via de bandkeramische cultuur in Europa

3500 v.C. Eerste afbeelding van een wiel

10.000 v.C. — 500 v.C.

TOENAME
WERELDBEVOLKING

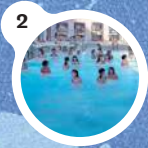
10.000 v.C.

4 MILJOEN

500 v.C.

100 MILJOEN

3200 v.C. Spijkerschrift op kleitabletten in het land van Sumer (in het huidige Irak)

1500 v.C. Zapoteken, Maya's en Azteken in Centraal-Amerika

2560 v.C. Dodenstad met piramides en een sfinx ontstaan in Gizeh (in het huidige Egypte)

530 v.C. Het Perzische Rijk groeit onder Cyrus II de Grote

Hoezo, we blijven hier?

De rivier herkennen we al van ver. De kronkels zijn precies dezelfde als vorig jaar, toen we hier ook al stonden, aan het einde van de zomer. Maar wat is de oever veranderd in een jaar tijd! Er staan overal stenen bouwsels, waar mensen het hele jaar door in wonen.

En kijk nu! Ze hebben rechte strepen in het land getrokken, waar planten niet wild door elkaar groeien, maar in een strakke rij staan. En daar in de verte, moet je zien! Daar wordt zelfs een toren van steen gebouwd!

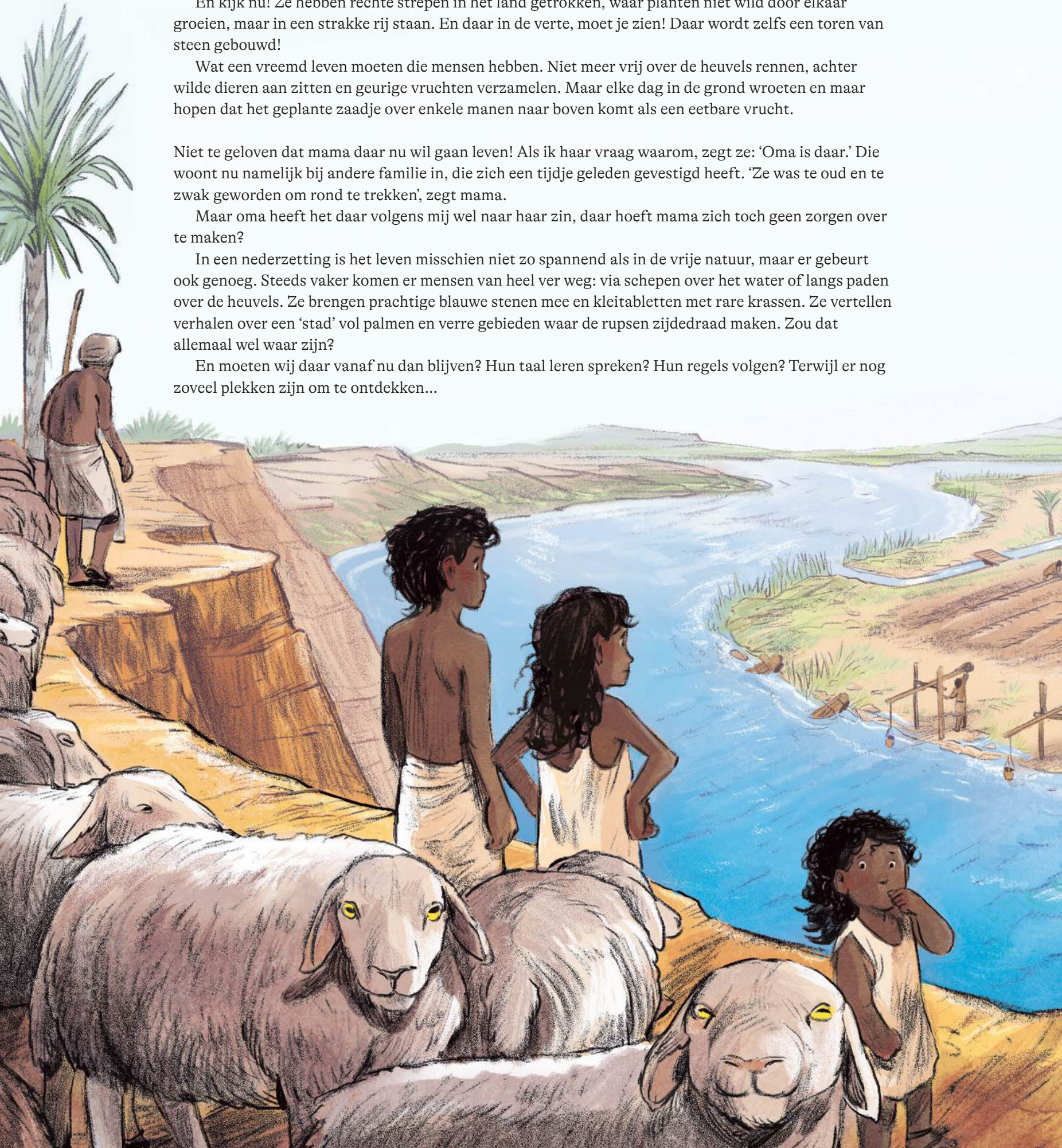
Wat een vreemd leven moeten die mensen hebben. Niet meer vrij over de heuvels rennen, achter wilde dieren aan zitten en geurige vruchten verzamelen. Maar elke dag in de grond wroeten en maar hopen dat het geplante zaadje over enkele manen naar boven komt als een eetbare vrucht.

Niet te geloven dat mama daar nu wil gaan leven! Als ik haar vraag waarom, zegt ze: 'Oma is daar.' Die woont nu namelijk bij andere familie in, die zich een tijdje geleden gevestigd heeft. 'Ze was te oud en te zwak geworden om rond te trekken,' zegt mama.

Maar oma heeft het daar volgens mij wel naar haar zin, daar hoeft mama zich toch geen zorgen over te maken?

In een nederzetting is het leven misschien niet zo spannend als in de vrije natuur, maar er gebeurt ook genoeg. Steeds vaker komen er mensen van heel ver weg: via schepen over het water of langs paden over de heuvels. Ze brengen prachtige blauwe stenen mee en kleitabletten met rare krassen. Ze vertellen verhalen over een 'stad' vol palmen en verre gebieden waar de rupsen zijdedraad maken. Zou dat allemaal wel waar zijn?

En moeten wij daar vanaf nu dan blijven? Hun taal leren spreken? Hun regels volgen? Terwijl er nog zoveel plekken zijn om te ontdekken...

IN DE TUIN VAN EDEN

Rondtrekkende groepen beginnen zich zo'n 8000 jaar geleden in vruchtbare valleigebieden te vestigen, zoals in Mesopotamië tussen de rivieren Tigris en Eufraat.

LANDBOUWREVOLUTIE

Na de laatste ijstijd wordt het klimaat op de wereld zo voorspelbaar dat het interessanter wordt om zaadjes in de grond te stoppen en te wachten tot ze uitkomen, dan voedsel te verzamelen in de vrije natuur. Landbouw zorgt soms ook voor overschotten: groepen die meer hebben dan ze zelf kunnen eten, beginnen hun vruchten te ruilen met groepen uit andere gebieden.

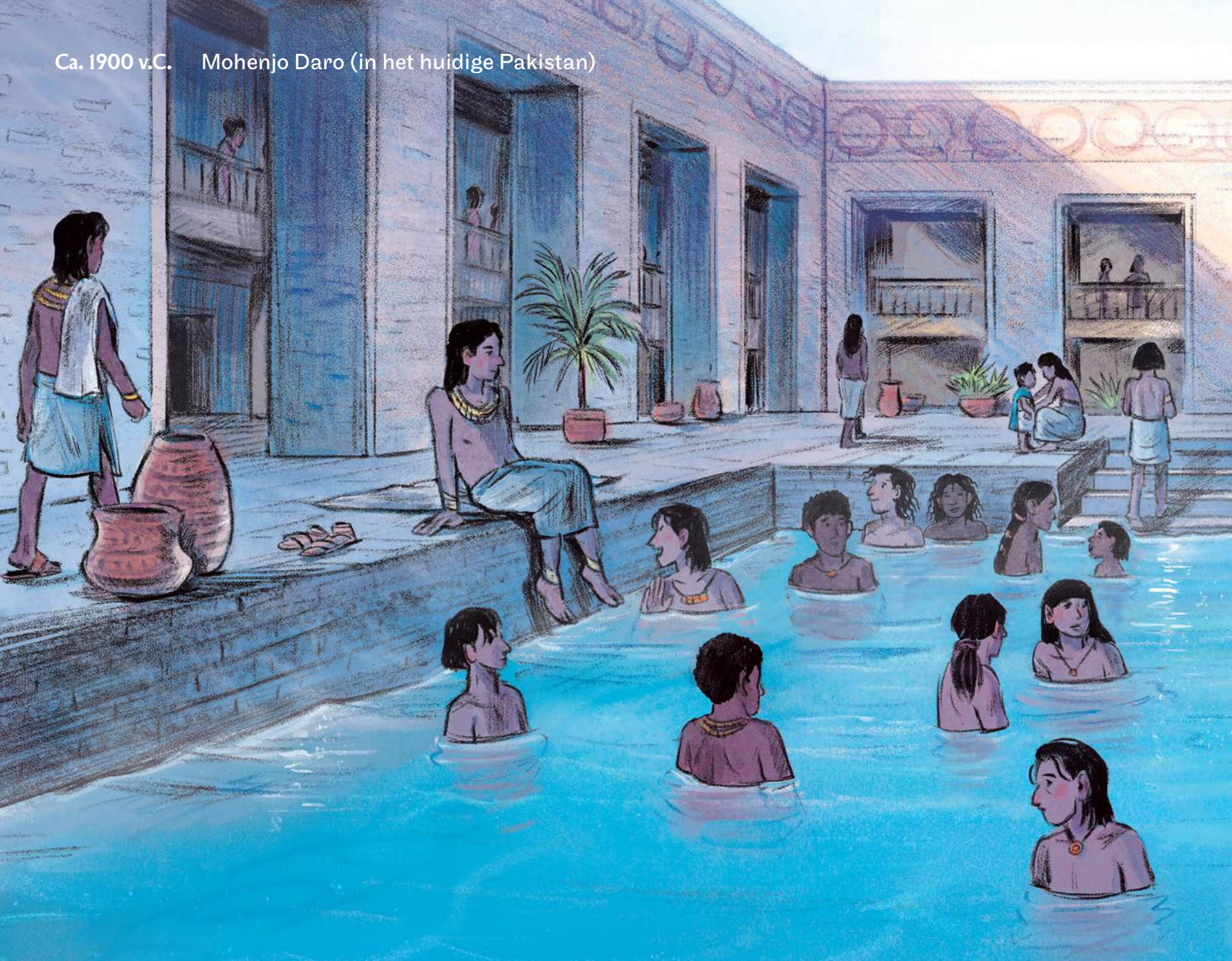
DE SEDENTAIRE MENS

Na duizenden jaren rondzwerfen, zorgt de landbouw voor een keerpunt in de migratiegeschiedenis: om de planten te verzorgen, blijven mensen namelijk op één plaats wonen. Niet iedereen is meteen overtuigd en heel lang blijven nomadische (zwervende) en sedentaire (op een vaste plek gevestigde) mensen door elkaar leven. Gebieden rond rivieren zijn belangrijke ontmoetingsplaatsen tussen beide groepen.

DE EERSTE STAD?

Via migratieroutes van nomaden verhandelen landbouwers hun opbrengsten. Op kruispunten van die routes ontstaan de eerste steden. Daar wisselen mensen ideeën uit en vinden we de eerste geschreven teksten, wetten en wetenschap terug. Wat nu écht de eerste stad was? Daar zijn wetenschappers het niet over eens. Jericho (in Palestina), Çatalhöyük (in Turkije) en Babylon (in Irak) zijn bekende kanshebbers.

Wat een rare gewoontes hebben ze hier.

Ze gaan in bad met allemaal wildvreemden. Niet in de rivier of in een meer, maar in een bakstenen gebouw. Het lijkt bijna op een tempel, maar volgens de bewoners is het dat niet. In de hele stad zijn geen altaren of piramides te bekennen. Hier vind je allemaal dezelfde huizen, met eigen waterputten en toiletten. En ze stinken allemaal.

Meluhha, zo noemen wij deze plek. Met de boot zijn we er vanuit Egypte naartoe gevaren: eerst over de Rode Zee, dan langs de Arabische kusten en uiteindelijk voeren we de machtige rivier de Indus op. Maanden waren we onderweg! Zouden de andere mensen hier ook van zo ver zijn gekomen?

In het badhuis hoor je heel wat verschillende talen. De meesten komen volgens onze tolk niet van over het water, maar van over de bergen. Meluhha staat bekend om zijn luxeproducten: wit katoen, rode kralen, gekke beeldjes en lederen schoenen. Ze worden volgens hem naar overal uitgevoerd.

Zie je hem daar zitten met zijn gouden ketting? Het lijkt wel alsof hij hier altijd geleefd heeft, zo goed kent hij de taal. Maar eigenlijk is hij een Egyptenaar zoals wij. Jaren geleden was hij hier voor zaken en werd hij verliefd op een vrouw. Ondertussen woont hij hier al jaren in de stad.

‘Zo anders zijn de mensen hier niet,’ zegt hij, ‘ze eten, slapen en drinken net zoals wij. Ze vertellen zelfs dezelfde verhalen.’ De legende van Gilgamesj bijvoorbeeld, die kennen ze hier ook. Alleen zijn het in hun versie geen leeuwen, maar tijgers die de halfgod verslaat. Want ja, leeuwen hebben ze hier niet.

Dat kan ik wel begrijpen. Maar zo’n badhuis? Ik weet niet of ik daar ooit aan zal wennen.